

לכה את עמבתי

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תצו
ערש"ק פרשת אחרי-קדושים ה'תשע"ה

מעשה בני אהרן ע"ד החסידות

בדין קטן בשפחה חרופה ובשאר מצוות

מעלת השלום בין כתלי מוסדות הינוך

ד' יסודות בתורת הבעש"ט הק'

פְּתַח הַדָּבָר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת אחרי-קדושים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תצו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החפידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (ברי"ג) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום
חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

The Print House: נדפס באדיבות:
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש

בלשון הכתוב "ויעש כאשר צוה"

בשני פירושי רש"י לדברי הכתוב "ויעש כאשר צוה" / "להגיד שכחו של אהרון" ניחא רק גבי לבישת הבגדים / בשינוי הלשון בין רש"י לתורת כהנים אי קאי בבגדי כהונה בכלל או בבגדי לבן / הפירוש הראשון קודם במציאות

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ז שיחה ב' לפרשתנו)

ט. פנינים

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה

מעשה בני אהרן בדרך הפנימיות

"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" - רק ע"י ביטול אפשר לבוא אל הקודש / עבודת ה' דבכל מאודך צריכה להיות "לצורך גבוה" ולא לשלימות עצמו / רבי עקיבא "יצא בשלום" כיון ש"נכנס בשלום" / "אם רץ לבך שוב לאחד"

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג שיחה לפ' אחרי)

יד. פנינים

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות

בשיטת הרמב"ם כדן קטן בשפחה הרופה ובשאר מצוות

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נוס' הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן / יביא ממ"ש הרמב"ם בכ"מ מצוה גבי קטן, ואפי' דאורייתא / יקדים פלוגתת הראשונים אי קטן חשיב מחוייב מדרבנן מדין חינוך, ויוכיח שיטת הרמב"ם בזה / יאריך בגדרי הכשר מצוה, ומסייע במצוה / יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה / יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון / יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהכא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא - אף לו יש חלק בזה

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ז שיחה ד' לפרשתנו)

כה. תורת חיים

מעלת השלום בקרב צוות מוסדות החינוך

כח. דרכי החסידות

ד' יסודות בתורת הבעש"ט הק'

מקרא אני הורש

בלשון הכתוב "ויעש כאשר צוה"

בשני פירושי רש"י לדברי הכתוב "ויעש כאשר צוה" / "להגיד שבחו של אהרון"
ניחא רק גבי לבישת הבגדים / בשינוי הלשון בין רש"י לתורת כהנים אי קאי בבגדי
כהונה בכלל או בבגדי לבן / הפירוש הראשון קודם במציאות

בפרשתנו, לאחר שמפרט את כל פרטי הציוויים – בענין סדר העבודה ביום
הכפורים – שהקב"ה צוה את משה שימסור לאהרן, מסיים הכתוב (טז, לד): **"ויעש כאשר
צוה ה' את משה"**. ומפרש רש"י: **"כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה; ולאגיד שבחו
של אהרן, שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך"**.

והנה כבר נתבאר במק"א (ראה במדור זה לש"פ אחרי תשע"ג) החלק הראשון בדברי
רש"י: **"כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה"**, ונקודת הדברים – שרש"י בא לפרש
את החידוש בכתוב **"ויעש כאשר צוה ה' את משה"**, דלכאורה מאי קמ"ל? ועל זה מפרש
רש"י, שכוונת הכתוב היא לחדש שאהרן עשה את העבודה כפי הסדר המתאים.

והיינו: רש"י כבר פירש לפני כן (טז, כג), שפסוק אחד בפרשה נאמר שלא על הסדר, כי
בסדר הפרשה באה הוצאת הכף והמחתה מיד לאחר שילוח שעיר המשתלח, ואילו הסדר
הנכון והאמיתי הוא שהוצאה זו באה רק לאחר סיום הענין כולו (עיי"ש בפרטיות).

וזה שמחדש הכתוב באומרו **"ויעש כאשר צוה ה'"**, שאהרן **"עשה כסדר הזה"**, בסדר
הזה שפירש לנו רש"י לפני כן, שהוא העיקר למעשה; וזאת אף שבהכתובים עצמם
הסדר הוא אחר (עיי"ש בארוכה).

אמנם, כיון שלפירוש זה אין לשון הכתוב **"כאשר צוה ה' את משה"** מיושב כ"כ,

שהרי בהציווי באו הדברים שלא כפי שעשאים אהרן בפועל (כמשנ"ת שם) – לכן לא הסתפק רש"י בפרט זה, אלא הוסיף עוד ענין: "ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך". והיינו, שזה שהכתוב משתמש דוקא בלשון זו ("כאשר צוה ה' את משה"), הוא כדי להדגיש שאהרן עשה זאת רק בשביל לקיים את הציווי, ולא לגדולתו.

[ונמצא, שלדעת רש"י בלשון "כאשר צוה" יש שני ענינים: א) היא באה בהמשך ל"ויעש" – "עשה כסדר הזה" שהוא רצון ה' בנוגע למעשה. ב) דיוק הלשון ("כאשר צוה") מלמדנו דבר נוסף – להגיד שבחו של אהרן שלא לבש את הבגדים לגדולתו אלא רק כמצווה ועומד].

אמנם צ"ב, דלאחר שהוכרח כבר רש"י להוסיף את "שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך" (בגלל הקושי שיש בתחילת דבריו, וכנ"ל) – הרי היה לו לפרש שזוהו כ"ל החידוש בהכתוב, ותו לא מידי!

במלים פשוטות: מדוע אי אפשר לומר שכוונת הכתוב באומרו "ויעש כאשר צוה" היא רק לחדש את זה שאהרן לבש הבגדים "כמקיים גזירת מלך" (החלק השני שבדברי רש"י) – ומעתה שוב אין צורך להעמיס כאן את ענין שינוי הסדר, "עשה כסדר הזה" (החלק הראשון בדברי רש"י)?

ב. וי"ל בפשטות:

השבח לאהרן בזה שלא עשה לגדולתו "אלא כמקיים גזירת מלך" – מתאים רק לגבי לבישת הבגדים, שאף שהם עשויים "לכבוד ולתפארת" (תצוה כח, ב), מכל מקום לא לבשם אהרן לגדולתו אלא רק מחמת ש"צוה ה' את משה".

אמנם פשט הלשון "ויעש כאשר צוה ה' את משה" משמע דקאי על כ"ל סדר העבודה שבפרשה, ולא רק על הפרט של לבישת הבגדים. ולכן נקט רש"י שעיקר הפירוש "ויעש כאשר צוה" הוא זה ש"עשה כסדר הזה" – כסדר המתאים שהוא נוגע כ"ל עניני הפרשה; ואילו זה "שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך" הביא כהוספה בלבד, רק כדי ליישב הלשון "כאשר צוה".

[ולהעיר, שבאור החיים כאן איתא: "הכתוב יכוין להגיד שבחו של אהרן שלא עשה לגדולה ולהתנשא, אלא עשה כ"ל לקיים מצות ה'". ומשמע מדבריו שהשבח לאהרן "שלא עשה לגדולה ולהתנשא" הוא בכללות העבודה ולא רק בענין לבישת הבגדים (וי"ל בטעמו, דאם מדובר על ה"כבוד ותפארת" שע"י לבישת הבגדים הרי אין זה שייך דוקא ליום הכפורים – וכדלקמן ס"ג – ולכן עכ"ל דקאי על כללות העבודה דיוהכ"פ (ולהעיר מרמב"ם הל' עבודה יוהכ"פ פ"ב ה"ה); אבל ברש"י מפורש שהשבח הוא רק בזה ש"לובשן" – לבישת הבגדים].

ג. והנה כדברי רש"י מצינו בתורת כהנים על אתר. אלא שהלשון בתו"כ היא: "שאינן

אהרן לובש בגדים לגדולתו (אלא כמקיים גזירת מלך) – ואילו רש"י נקט: "שלא היה לובשן לגדולתו".

ושינוי לשון זה יש בו חידוש:

לשון התו"כ "לובש בגדים" – אפשר לפרשו דקאי על כפפות לבישת בגדי כהן-גדול שעל ידי אהרן, כולל בגדי הזהב [וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ם בספר המצוות שלו (מ"ע לג): "וכבר בארו בספרא שלבישת בגדים אלו מצות עשה, והוא אמרם 'ומנין שאין אהרן לובש בגדים אלו לגדולתו, אלא כמקיים גזירת המלך? ת"ל: ויעש כאשר צוה ה' את משה'. כלומר, בגדים אלו. ואע"פ שהם בתכלית היופי, שהם מזהב ושוהם וישפה וזולתם מן האבנים היפות, לא יכוין בהם היופי אלא לקיים הציווי שצוה האל-ל למשה בלבד, והוא שילבש אלו הבגדים תמיד במקדש"];]

אמנם מלשון רש"י "לובשן" – מובן שכוונתו היא (לא לבגדי הזהב שלובש הכהן-גדול בכל השנה, אלא) דוקא לאותם בגדים הנזכרים בפרשה זו, היינו: בגדי הלבן של יום הכפורים (ואף שברש"י פרשתנו טז, ד נזכרו גם בגדי זהב, אין לומר שכוונת רש"י באומרו "לובשן" היא לאותם בגדים, כי כל זה שנזכרו בפירושו שם הוא רק דרך אגב – ופשוט). וטעמו מובן, דלפי "פשוטו של מקרא" הרי מזה ששבחו של אהרן נאמר דוקא בפרשה זו, מובן שהחידוש הוא דוקא לענין בגדי לבן המיוחדים ליום הכפורים.

אך בסברא קשה (וכמו שהקשה בחתם סופר עה"ת כאן):

כאשר מדובר על לבישת בגדים "לגדולתו" – פשוט שבבגדי הזהב של הכהן-גדול, שיש בהם זהב ואבנים טובות, יש יותר גדולה מאשר בבגדי הלבן. וכפי שמוכח גם מזה שבגדי לבן לובש גם כהן הדיוט, ואילו בגדי הזהב לובש רק הכהן-גדול [ואכן כפי תצוה (כח, כ-ד), בהציווי על עשיית "בגדי קודש" . . לכבוד ולתפארת", מקדים הכתוב את בגדי הזהב לפני בגדי הלבן].

ומעתה, כאשר בא הכתוב לחדש שאהרן היה לובש את הבגדים לא לשם "גדולתו" אלא רק לקיים ציווי ה' – למה אמר חידוש זה (אליבא דרש"י) דוקא לענין הבגדי לבן דיום הכפורים, ולא לענין בגדי הזהב?

ד. וי"ל הביאור בזה:

בבגדי לבן דיום הכפורים מצינו דבר חידוש, והוא שהכהן-גדול משתמש בהם רק ביום-כפורים אחד, ואין משתמשים בהם עוד הפעם בשנה הבאה. וכמו שכתב רש"י בפרשתנו (טז, כג): "שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר".

אמנם בשאר בגדי הכהונה לא מצינו דבר זה, ואין הגבלה לשיעור הזמן שיכול הכהן להשתמש בהם. ויתירה מזו: בגדים אלו יכול להשתמש גם כהן אחר שימלא את מקומו.

ומעתה מובן, שבשאר בגדי הכהונה, כולל גם בגדי הזהב דכהן-גדול, אין חידוש

מיוחד בזה שאהרן לא היה לובשם "לגדולתו" – היינו: בתור גדולה עבורו באופן פרטי – שהרי מעיקרא פשוט שבגדים אלו שייכים הם ל"ה"הפצא" דהכהונה ולא לה"גברא" דאהרן, והא ראייה: כאשר יבוא כהן אחר במקומו, יכול הוא ללבוש את אותם הבגדים עצמם (אף שמדרגתו ומעלתו פחותה מאהרן – כי אין זה שייך למעלת אהרן אלא לתפקיד הכהונה);

אולם בבגדי הלבן שאותם לבש אהרן רק ביום הכפורים הזה – יכול היה לחשוב, שבגדים אלו מיוחדים הם ל"גדולתו" הפרטית, למעלתו ומדרגתו. וזהו הטעם שאפילו הוא עצמו אינו יכול ללבוש אותם שוב בשנה הבאה – כי היות שיש שינויים במדרגת האדם מזמן לזמן (משנה לשנה), לכן בשנה הבאה אין הבגדים הנוכחיים הולמים אותו עוד ויש צורך בבגדים חדשים המתאימים ל"גדולתו" דאז.

וזהו שדוקא כאן בא הכתוב ומחדש "שבחו של אהרן", שגם אותם בגדי לבן שהיו מחליפים משנה לשנה – מכל מקום "לא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך".

ה. ומעתה הרווחנו עוד טעם לשבח בדברי רש"י – שלא רצה לפרש כי החידוש בכתוב הוא רק בזה "שלא היה לובשן לגדולתו" (והביא זה כהוספה בלבד, כנ"ל סעיפים א-ב):

הנה דבר מיוחד זה שבבגדי הלבן דיום הכפורים, שאין משתמשים בהם עוד הפעם ובמילא יכולים לחשוב שהם בהתאם ל"גדולתו" הפרטית של אהרן השתא – יהיה גלוי וידוע רק ביום הכפורים הבא, בפעם השניה שיעשו את עבודת יוהכ"פ, שאז יראו הכל שאין הכהן-גדול משתמש באותם הבגדים שלבש אהרן בשנה הקודמת;

אמנם ביום הכפורים הזה, הפעם הראשונה שעשה אהרן את עבודת יוהכ"פ – עדיין אין הדבר ברור לכל. וזה שאהרן גונז את הבגדים, "והניחם שם" (טז, כג), הרי אפשר לפרש שהוא פשוט שומר אותם לעבודת יום הכפורים בשנים הבאות.

וגם אם אהרן בעצמו ידע מיד שלא ישתמשו בבגדים אלו עוה"פ – הרי כאשר מדובר על ענין של "לכבוד ולתפארת", "גדולתו" דאהרן, הרי בזה נוגע בעיקר כיצד נתפס הדבר בעיני המון העם הרואים (ראה מורה נבוכים ח"ג פמ"ה).

ובכן, פשט הכתוב כאן משמע שבא לחדש דבר בענין עבודת יום הכפורים בפעם הראשונה (וכדברי רש"י: "כשהגיע יום הכפורים") – שאז "ויעש כאשר צוה ה' את משה"; ולכן לומד רש"י ש"עיקר הכוונה היא לחדש (לא את זה שאהרן "לא היה לובשן לגדולתו", שזה שייך להשוואה דיוהכ"פ זה עם יוהכ"פ בשנה הבאה, אלא) שאהרן עשה כסדר הזה", שזהו דבר שראו מיד על אתר. ודו"ק.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

אשתו היא ביתו

וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל.

(טו, יז)

אחד מציוויי התורה לכהן הגדול ביום-הכיפורים הוא "וכפר בעדו ובעד ביתו", ודרשו רז"ל (יומא בתחילתה) "ביתו - זו אשתו", שהכהן הגדול צריך להיות נשוי ביום הקדוש - יום הכיפורים.

ולכאורה תמוה:

עבודת היום נעשית במקום הקדוש ביותר - קודש הקודשים, בזמן המקודש ביותר - יום הכיפורים, וע"י האדם הקדוש ביותר - הכהן הגדול. ועכ"ז דווקא בשעת קדושה והתעלות זו צריך הוא להיות נשוי? ובפרט, ש"ז' ימים קודש יוהכ"פ מפרישין כה"ג מביתו" (שם) להרבות בקדושתו ופרישותו.

והביאור בזה:

התורה דייקה בלשונה לרמז על אשתו בתיבת "ביתו", כיון שאכן ביום זה נדרש מהכה"ג להתעלות בדרגת קדושתו, עד שעניני העולם כולם ייראו אצלו לא רק כבריאה של הקב"ה ש"בראו לכבודו", אלא יתירה מזה - את תכליתו במה ישמש בו את קונו.

וענין זה מתבטא בכך שכל חיי הנישואין והיחס אליהם הינם רק דבר אחד: הקמת בית בישראל, כתוצאה מהנישואין. ולכן אינו קורא לאשתו 'אשתו', כי אם 'ביתו', ע"ד דברי ר' יוסי (שבת קיח, ב) "מימי לא קריתי לאשתי אשתי... אלא לאשתי ביתי".

(ע"פ לקוטי שיהות ח"י ע' 172)

'קבלו גזרותי' גם כשמנוגדות לשכל

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם.

"אני הוא שאמרתי בסיני אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי"

(יח, ב, רש"י)

וצ"ב, לכאור' תוכן קבלת המלכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוה המלך, כולל גם גזירות, ומדוע א"כ מחלק רש"י "קבלתם עליכם מלכותי (ובנוסף לכך) מעתה קבלו גזרותי"?

והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני"ה בהר סיני, קבלו רק מצות המובנות בשכל, או לכה"פ שאינן מנוגדות לשכל, אבל לא קבלו גזירות - שהינם מנוגדות לשכל.

ולכן לפני שהקב"ה ציווה על העריות שהם בגדר גזירה המנוגדת לסברא המתבקשת, הזהירם על קבלת הגזירות.

והטעם ש'עריות' הוי בגדר גזירה הוא:

תכלית הנישואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר אחד" בתולדותיהם, וע"כ מובן כי יש שלמות בזה כאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט שחזו"ן שכל קיום העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחתנו עם אחיותיהם, ואף ביעקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטתו שלימה, וכן עמרם נשא דודתו ונולדו אהרן מרים ומשה.

נמצא א"כ שהסברא נותנת כי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומובנת ה"גזירה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", לשמה הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזירותי.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"יב ע' 83 ואילך)

זינה של תורה

מעשה בני אהרן בדרך הפנימיות

"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" - רק ע"י ביטול אפשר לבוא אל הקודש / עבודת ה'
דבכל מאורך צריכה להיות "לצורך גבוה" ולא לשלימות עצמו / רבי עקיבא "יצא
בשלום" כיון ש"נכנס בשלום" / "אם רץ לבך שוב לאחד"

ידועים דברי האור-החיים הקדוש, אודות מיתתם של בני אהרן בקרבכם לפני
ה' וימותו!': "דיבר ה' לְמֹשֶׁה דרך מיתתן שהיתה על זה הדרך בקרבכם לפני ה'.
פירוש: שנתקרבו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובוזו מתו, והוא סוד הנשיקה שבה
מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שהפרש הוא שהצדיקים
הנשיקה מתקרבת להם ואילו הם נתקרבו לה. ואזמרו בקרבכם לפני ה', ואזמרו וימותו
בתוספות וא"ו, רמז הכתוב הפלאות חיבת הצדיקים: שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא
נמנעו מקרוב לדביקות, נעימות, עריבות, ידידות, חביבות, נשיקות, מתיקות עד כלות
נפשותם מהם".

בחסידות חב"ד מבואר עפ"ז דגדר ה"חטא" ב"קרבכם לפני ה'" – הוא ב"וימותו":
שתשוקתם ורצונם העזים להידבק לקב"ה ב"דביקות, נעימות, עריבות, ידידות, חביבות,

(1) ריש פרשתנו ד"ה "או יאמר".

(2) ראה בעניין זה בארוכה בד"ה אחרי מות תרמ"ט (בספר המאמרים תרמ"ט), ובד"ה זה תשכ"ב
(בספר המאמרים תשכ"ב).

לקראת שבת

יא

נשיקות, מתיקות עד כלות נפשותם מהם" – לא מנע אותם מן הכניסה, בחינת "רצוא" בלי "שוב"³.

מעשה זה, לגודל מעלתם וקדושתם של בני אהרן ("רואה אני שהם גדולים ממני וממך") – נחשב לעוון, כיוון שרצונו של מקום הוא שיעבדו לפניו נשמות בגופים. ו"נתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים"⁴ דוקא, וכלשון ה"ספר יצירה"⁵: "אם רץ לבך – שוב לאחד"!

[דבר זה רמוז אף במדרשי חז"ל, בהם מצינו ביאורים נוספים בחטא בני אהרן⁶: נכנסו לפני ולפנים; מחוסרי בגדים נכנסו למקדש; לא היו להם בנים; ולא היו להם נשים.

ד"נכנסו לפני ולפנים" בוודאי רומז על אותה תשוקה נפלאה ודביקות "לפני ולפנים" – בלי לחשוב על היציאה החוצה וחזרה לחיים הרגילים; "מחוסרי בגדים" – "בגדים" רומזים על המצוות שנעשים לבושים לנפש⁷ (שהמצוות הגשמיות לא הופכות להיות חלק מן הנפש – כמו בתלמוד תורה – אלא לבושים קדושים), והם לא היו עם "לבושים" אלו של העסק במצוות מעשיות, כיון שרצונם לא הי' בבירור העולם אלא בעליה ודביקות בעליונים; ו"לא היו להם בנים" ו"לא היו להם נשים" רומז שלא רצו לעסוק בפרי' ורבי' ויישוב העולם, אלא אדרבה בתנועת הנפש ההפוכה – יציאה מן העולם ודביקות באלוקים].

פדי להבין את הדברים, יש להקדים קושיא כללית ב"עוון" זה של "רצוא" בלי "שוב". דלכאורה כיצד ניתן לתבוע מהאדם שבעומדו בדרגא כה נעלית של "בקרבתם לפני ה'", ב"דביקות, נעימות, עריכות, ידידות, חביבות, נשיקות, מתיקות" – יזכור בה בשעה שצריך הוא ל"שוב" לעולם ולעשות רצון בוראו כמעשים גשמיים?!

ובפרט שאהבה זו לה' – מצווה היא, כמפורש בתוה"ק⁸: "ואהבת את ה' אלוקיך וגו' ככל מאודך" – ש"מאוד" משמעו מעל ומעבר לכל מידה נכונה, למעלה מ"בכל לבבך"

3) ע"פ הפסוק במרכבת יחזקאל (יחזקאל א, יד) "והחיות רצוא ושוב": "רצוא" עניינו תשוקה וגעגועים לדביקות בשכינה, ו"שוב" עניינו לשוב לחיי העולם בקיום המצוות המעשיות ועשיות רצונו ית' שחפץ שתהיה הנשמה בגוף דוקא.

4) ראה רש"י ויקרא י, ג.

5) תנחומא נשא כד ועוד. וראה תניא פל"ו ועוד.

6) פ"ג מ"א. וראה המבואר בזה בתניא ליקוטי-אמרים פ"ג.

7) ראה תו"כ ריש פרשתנו. ויק"ר פ"כ, ח"ט. במדב"ר פ"ב, כג. תנחומא אחרי ו.

8) ראה בזה תניא פ"ה. אגרת-הקודש סי' כט.

9) דברים ו, ה.

ו"בכל נפשך", בלי גבול ממש!

ומבואר בזה בדרושי החסידות, שעוד בהתחלת ה"רצוא" והתשוקה לאלוקות – חייב האדם להעמיד את עצמו באופן כזה, שבוודאי "ישוב" לגופו ותפקידו בעולם.

והיינו: כאשר המבוקש של האדם בשעת ה"רצוא" הוא להידבק בשכינה, "ואני קרבת אלוקים ל' טוב¹⁰" – אזי בסופו של דבר קשורה האהבה והדביקות ברצונו הוא, ובתשוקתו הוא, ולכן לאו דווקא שתסתיים באופן הנכון. והדרך האמיתית היא שהמבוקש יהי, גם ב"רצוא", אך ורק לקיים רצון הבורא שציווה "ואהבת את הוי' אלוקיך גו' בכל מאודך"! ומכיוון שהאדם אינו מחפש את טובת עצמו ושלימותו הנפשית והרוחנית, וגם לא דביקות בשכינה – אלא אך ורק לעשות רצון המלך בדרך עבודת עבד – אזי הוא בוודאי יקיים את רצונו של מקום עד הקצה האחרון, וידע ש"לא תוהו בראה לשבת יצרה"¹¹, ומלכתחילה תהי' דביקותו לצורך קיום המצווה אחר-כך.

בדרך זו יובנו גם דברי הגמרא¹² אודות ה"ארבעה שנכנסו לפרדס": "בן עזאי הציץ ומת. . . בן זומא הציץ ונפגע. . . אחר קיצץ בנטיעות, רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום".

לפום ריהטא נראה שהחילוק בין רבי עקיבא לשאר ה"ארבעה שנכנסו לפרדס" הוא בכך שהם "לא יצאו בשלום" והוא "יצא בשלום". אך מדיוק הלשון "נכנס בשלום ויצא בשלום" נראה שהשינוי ביניהם הי' מהכניסה ואילך, ולא רק בסוף.

דכניסתו של בן-עזאי ובן-זומא ב"פרדס" היתה באופן ד"רצוא" ותשוקה לקב"ה בלי "שוב" – ומשום כך באמת לא היה בסוף "שוב", והיינו שכבר כניסתם לא היתה "בשלום". אבל רבי עקיבא, משעת כניסתו היה "בשלום" – ד"כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה"¹³ "לחבר את העליונים עם התחתונים ולעשות רצון הבורא.

ועתה נשוב להבנת דבר ה' 'אחרי מות שני בני אהרן' – "ואל יבוא בכל עת אל הקודש":

ע"י ההכנה של "ואל", שיהי' בבחינת "לא" – ביטול והכנעה קמי' ית', שלא יבוא

10) תהילים עג, כח.

11) ישעיה מה, יח.

12) חגיגה יד, ב. הגירסא "נכנס בשלום ויצא בשלום" הובאה בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) ובעיני יעקב.

13) סנהדרין צט, ב.

לקראת שבת

יג

טובת עצמו (הרוחנית) ורק לעשות רצון קונו, הנה עי"ז "יבוא בכ" עת א"ל הקודש"! וזהו גם הפירוש הפנימי ב"בזאת יבוא אהרן אל הקודש": "בזאת" איתא בזהר הק"י¹⁴ דקאי על יראת ה' ועול מלכות שמים, והיינו כשהמבוקש הוא לעשות רצון קונו, אזי "יבוא אהרן א"ל הקודש"!

כיון שכאשר ישנה הקדמה זו דיראת שמים אמיתית ולא בקשת טובת עצמו, בוודאי שגם כאשר "יבוא אל הקודש" לפני ולפנים, לא יהי' זה בסתירה ל"וכפר בעדו ובעד ביתו - ביתו זו אשתו"¹⁵. ד"אשה" קאי על כל העניינים הגשמיים והחומריים השייכים לו. (ולא זו בלבד, אלא שבאם חסר לו ב"ביתו זו אשתו", אין הוא כה"ג הראוי להכנס לפני ולפנים);

- כיון שתכלית ה"רצוא" והכניסה לקודש הקדשים, הוא לצורך ה"שוב" וההשפעה בעולם. וכפי שהיה בתפילת כהן-גדול, תיכף בצאתו משלום מן הקודש, שהיה מתפלל על "פרנסת עמך בית ישראל" - בגשמיות.

כבאורה שייכים עניינים אלו ליחיד סגולה ואנשי מעלה שהם מועטים. אך בוודאי ישנם עניינים אלו גם בכל אחד מישראל, שאינו אוחז בדרגא נעלית זו של "רצוא" בלי "שוב":

אצל כל איש ישראל ישנם זמני התעוררות תשובה, בפרט בזמנים מיוחדים דשבת קודש, יום טוב, ראש-השנה ובפרט ביום הקדוש דיום הכיפורים (שאזי "קראוהו בהיותו קרוב"). בזמנים אלו נמצא היהודי בהתעלות ובמעמד גבוה יותר מבשאר ימות החול, בחינת "יבוא אל הקודש";

עליו לדעת: כל "רצוא" חייב להיות מתוך הנחה והקדמה של "שוב" וקבלת-עול-מלכות-שמים לעשות רצון קונו. באם ההתעוררות הגדולה ביותר של היום הקדוש, תשאר בהתעוררות גרידא ולא תביא שינויים בעבודת השם הפשוטה והרגילה שלו בכל ימות השנה - הרי זה בבחינת "רצוא בלי שוב". וכיון שיתחיל את ההתעוררות מתוך ידיעה שזה צריך להביא שינוי בחייו הרגילים "בכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים" אזי יקיים הוא רצון בוראו בשלימות.

14 זח"ג קח, א.

15 ריש יומא.

פנינים

דרוש ואגדה

המעלה בפירות השנה החמישית

ובשנה החמישית תאכלו את פריו
להוסיף לכם תבואתו.

(וי', כה)

כשמתאר הכתוב את שכר השמירה מאכילת הערלה, והזירות באכילת נטע רבעי בטהרה בירושלים - אומר "להוסיף לכם תבואתו". היינו, שהכוונה והתכלית של המצוה הוא בהוספת התבואה של השנה החמישית.

ומכך שפירות השנה החמישית הם שכר על פירות השנה הרביעית, נראה לומר (בפנימיות הענינים), שמעלה יש בהם, אף שחולין הם ונאכלים בטומאה, על פירות השנה הרביעית, הנאכלים בירושלים ובטהרה דייקא. ומחמת מעלה זו מהווים פירות השנה החמישית שכר ותכלית דפירות שנה הרביעית.

והביאור בזה:

תכלית הכוונה בבריאת העולמות הוא שיעשה העולם "דירה לו ית' בתחתונים" (תנחומא נשא ט"ז), היינו שתחדור הקדושה גם בענינים הנחותים ביותר. וענין זה מתבטא דוקא בפירות השנה החמישית, שאותם אוכל האדם בכל מקום ואפי' בטומאה ("בתחתונים"), ואעפ"כ חדור הוא בזה שהפירות הללו הגיעו לו מברכת ה' אשר "היא תעשיר" ומהלל את ה' על רכושו הגשמי, הנה דוקא זוהי התכלית של דירה לו ית' בתחתונים.

(ע"פ לקוטי שיחות חז"י ע' 134)

שני תנועות הפכיות בעבודה

אחרי מות שני בני אהרן . . . ואל יבוא בכל
עת אל הקודש.

(טז, א)

יש ליתן טעם (ע"ד החסידות) בהא דנקראת כללות הפרשה "אחרי מות", המדגישה את מות בני אהרן, בעוד עיקר ההוראה והציווי בפרשה זו הוא "ואל יבוא . . . אל הקודש".

ויש ללמוד מכך הוראה עיקרית בדרכי עבודת הבורא ית':

הנה נצטווה כאו"א מבנ"י לעבוד עבודתו בעוה"ז הגשמי, ולעשות דירה לו ית' בתחתונים דייקא. ואעפ"כ, צריכה העבודה להיעשות באופן ד"בעל כרחך אתה חי", שצ"ל התשוקה להתעלות ולבטל הגבלות הגוף על מנת להכנס ל"קדש הקדשים" ולהכלל בקדושתו ית' כבני אהרן. ולכן נקראה הפרשה אחרי מות, להורות שהעבודה ד"אל יבוא . . . אל הקודש" צריכה להיעשות בהקדמת העבודה ד"אחרי מות", התשוקה והצימאון לאלוקות של בני אהרן.

והיאך יוכל איש ישראל לחיות בשתי תנועות הפכיות אלו, שמחד עליו לגלות שמו ית' בעולם ובענינים נחותים ובכדי להצליח בזה פשוט שצריך להתעסק בזה בכל כוחותיו ורצונותיו, ומאידך עליו לחוש בכל רגע את התשוקה להתנתק כליל ממציאות העולם?

וע"ז ההוראה מכך שציווי זה לאהרן הכהן ובניו, נאמר למשה רבינו, שמכך נלמד, שהכח לאחד ב' ענינים אלו הוא על ידי ההתבטלות למשה רבינו, ולאתפשטותא דילי' שבכל דור, שבכוחו של מרע"ה, הבטל להקב"ה תדיר (כמבואר בתורת החסידות) לגרום לכאו"א ביטול אמיתי לאלקות, שרק כך אפשרי הדבר להיות שקוע בב' תנועות שמצ"ע הפכיות המה.

(ע"פ לקוטי שיחות חז"י עמ' 129)

הידושי סוגיות

בשיטת הרמב"ם בדין קטן בשפחה חרופה ובשאר מצוות

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נו"כ הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן / יביא ממ"ש הרמב"ם בכ"מ מצוה גבי קטן, ואפי' דאורייתא / יקדים פלוגתת הראשונים אי קטן חשיב מחוייב מדרבנן מדין חינוך, ויוכיח שיטת הרמב"ם בזה / יאריך בגדרי הכשר מצוה, ומסייע במצוה / יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה / יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון / יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהכא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא - אף לו יש חלק בזה

(שם) בקורת תהי' והביא את אשמו". והשיג הראב"ד: "זה שבוש שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא, והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי והכי איתא בכריתות (יא, א)".

ומצינו כמה אופנים לתרץ שיטת הרמב"ם:

המגיד משנה¹ כ', דהרמב"ם ס"ל ש"הכל תלוי באשה שתהי' בת עונשין אבל

(1) לרמב"ם הל' איסור"ב שם. שו"ת הרדב"ז סי' ב"א צד. קרית ספר (להמבי"ט) לרמב"ם הל' איסור"ב פ"ג הי"ז והל' שגגות פ"ט ה"ג.

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך חיוב קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נו"כ הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן

בדין שפחה חרופה דפרשתנו (יט, כ ואילך) פסק הרמב"ם (הל' איסור"ב פ"ג הי"ז. הל' שגגות פ"ט ה"ג), "בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן, והוא שתהי' גדולה ובעולה וברצונה, כמו שביארנו, שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר

משא"כ הראב"ד פסק כהגמרא בכריתות דס"ל "מקשו להדדי" (ודלא כהתו"כ), היינו שהושוו זל"ד וכש אחד מהן קטן או קטנה שניהן פטורין.

אבל גם דבריו זקוקים ביאור, מהו הטעם שלהתו"כ דוקא בשפחה חרופה נמצא הלימוד לרבות בן תשע שנים ויום א', ולא בשאר עניני עריות כיו"ב, דאף התם ביאתו ביאה (לענין מי שבא הקטן עלי?)⁴ ולומר שאין בזה טעם, וגזירת הכתוב היא - מהיכא תיתי. ויותר מסתבר לומר שישנה הסברה בזה.

ב

יביא ממ"ש הרמב"ם בכ"מ מצוה גבי קטן, ואפי' דאורייתא

והנה, חיוב קרבן בקטן, וכן חיוב מצוה בקטן - מצינו בעוד מקומות ברמב"ם, ומהם:

בהל' קרבן פסח (פ"ה ה"ז) פסק הרמב"ם, "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור".

והק' הכסף משנה, "אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא", ותירץ: "וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרחמנא רביי לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני".⁵

ולכאורה עדיין הדברים דורשים ביאור, כיון שסו"ס ה"י קטן בפסח ראשון וה"י אז פטור ממצוות, היאך יועיל מה שאחר שיש עליו חיוב שחט על הקטן (היינו בזמן

הוא אינו צריך להיות בר עונשין, וכן אמרו (כריתות יא א) בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן בזמן שאין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן, ולא אמרו בזמן שהוא אינו מביא קרבן היא אינה לוקה, וקרא נמי הכי דרשינן ל"י בקורת תהי' והביא את אשמו ומשמע הא לא תהי' בקורת לא יביא, אבל לא משמע הא אם לא יביא לא תהי' בקורת". וכיון שלהרמב"ם "הכל תלוי בה" והכא היא לוקה - לכך פסק שאף "הוא מביא קרבן".

ותירוצו זקוק להסברה, דאין הכי נמי דהכל תלוי בה, מ"מ היאך נוכל לחייב קטן מכח זה? וכמ"ש הראב"ד (במק"א בהל' שגגות שם): "ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש, מ"מ מהיכא תיתי לחייב את הקטן ע"י האשה".²

ומה שכ' הרדב"ז³ לבאר, דלהרמב"ם אין קרבנות כלל מגדר עונש אלא כפרה, ולכך אף שקטן אינו בר עונשין, אף הוא בעי כפרה - לכאורה אין בביאורו די, דאמאי בעי הקטן כפרת קרבן דוקא באיסור שפחה חרופה, מה שלא נמצא בכל איסורי תורה שעשה קטן לחייבו קרבן.

והלחם משנה (בהל' שגגות שם. וראה כס"מ שם) ביאר דברי הרמב"ם באו"א, דמקור דעת הרמב"ם הוא מתורת כהנים על הפסוק "איש, פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש".

(2) וצע"ק בטעם שהשיג הראב"ד בכ' המקומות בין בהל' איסו"ב ובין בהל' שגגות. ובכל אחד בהדגשה ובסגנון אחר. וראה כס"מ הל' שגגות שם, דה"י לו להראב"ד גירסא אחרת. ואכ"מ.

(3) שו"ת הרדב"ז שם. מגדל עוז לרמב"ם הל' איסו"ב שם. צפע"נ לרמב"ם שם הי"ד.

(4) ומ"מ פטור הקטן - רמב"ם הל' איסו"ב פ"א הי"ג ואילך.

(5) וראה גם קרית ספר לרמב"ם פ"ה ה"ז.

והרמב"ן¹¹ מצוות של חינוך מדרבנן "לאו מצוה דידי" (דהקטן) אלא דאבוה, דאיהו לא מיחייב במצות כל עיקר", ובמילא אין הקטן יכול להוציא את הגדול בברכת המזון (וכי"ב) אפילו כשהגדול מחוייב בזה רק מדרבנן¹²; אבל התוס'¹³ והר"ן (ספ"ב דמגילה שם) ס"ל, דקטן שהגיע לחינוך מיקרי מחוייב בדבר מדרבנן ולכך יכול להוציא בהם גדול ידי חובתו (כשאכל שיעורא) דרבנן¹⁴.

וממה שפסק הרמב"ם¹⁵ "בן מברך לאביו", מוכח, דס"ל דבמצוות של חינוך מחוייב הקטן (מדרבנן)¹⁶ ואינו רק חיוב על האב.

הפטור דהקטן) על זמן החיוב כשנעשה גדול בפסח שני?⁷

ויותר מזה מצינו בהל' ת"ת שכ' הרמב"ם (פ"א ה"ג): "מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר, שנאמר כו", וכ' ע"ז הצ"צ⁸, "שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא". היינו, דממה שכ' הרמב"ם בלשון בלתי רגיל - "כשיכיר"⁸ (ולא כ' "כשיגדיל")⁹, משמע, דחיוב הלימוד על הקטן ישנו אף קודם שנעשה גדול. והוא תימה גדולה יותר, היאך שייך חיוב על קטן?

ג

יקדים פלוגתת הראשונים אי קטן חשיב מחוייב מדרבנן מדין חינוך, וזוכיח שיטת הרמב"ם בזה

תורה ברוקלין, אייר תשל"ז סי' לח (תשובה מהרא"י מן דעיר האראד ישן, מחסידי הצ"צ). ועוד.

11 מלחמות ה' ברכות כ, ב. רמב"ן הובא בר"ן ספ"ב דמגילה ד"ה חוץ. ריטב"א מגילה יט, ב ד"ה הכל. ר"ן קידושין לא, א ד"ה וגרסינן. וראה רשב"א (ריטב"א) סוכה לח, א ד"ה גמרא.

12 כן משמע דעת הרמב"ן שם. ריטב"א שם. אבל רש"י לא הוציא פ"י הסוגיא בברכות כ, ב מפשוטו, וא"כ נראה לדעתו הקטן מוציא גדול כשאכל שיעורא דרבנן. וראה יגדיל תורה שם ס"ע כט.

13 ברכות מח, א ד"ה עד שיאכל. וראה לשון התוס' שם כ, סע"א ד"ה וקטנים.

14 ובפרמ"ג פתיחה כוללת לאו"ה ח"ג סוף אות כח כתב שהוא מחלוקת דבבלי וירושלמי.

15 הל' ברכות פ"ה ה"ט"ז. ועי' ראב"ד שם. ומסיים "וכן אשה ועבד במקרין אותו ועונה אחריהם מה שהן אומרים ואיתא בירושלמי" - כדעת הרמב"ן שם. ועי' הפרמ"ג שם הרי נמצא שס"ל שהחיוב על האב. אבל ראה כס"מ שם בדעת הרמב"ם.

16 וכן מוכח דעת אדה"ז (שאף שכתב בהל' ת"ת בתחלתן "אע"פ שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה", הרי) כתב בשו"ע אור"ח סקפ"ו ס"ג שהקטן (גם אם לא אכל כדי שביעה) מוציא את הגדול בברה"ז*. ומדייק בלשונו שם "שמ"מ הוא חייב מדברי סופרים

והנראה בזה, בהקדם מה שמצינו חידוש גדול יותר בחיוב מצוות אצל קטן בכלל, דידועה מחלוקת הראשונים במצוות שמקיים הקטן מצד חיוב חינוך, דלרש"י¹⁰

6 וראה טו"א (אבני מילואים) ר"ה כח, א. מנ"ח מצוה ה סק"ב. מפרשי הרמב"ם שם (חידושי הגר"ח. ועוד).

7 פס"ד - חידושים על הרמב"ם בתחלתו.

8 כ"ה גם בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב - אלא ששם ממשיך "וכשלומד לעצמו כשיגדיל ויכיר ויוכל ללמוד". וי"ל שגם אדה"ז כוונתו (כפי הצ"צ ב) רמב"ם "כשיכיר" - לפני שיגדיל, כדמוכח מזה שלא כתב לפניו בהחיוב "חייב ללמד א"ע כשיגדיל ויכיר". וז"ש לאח"ז "כשיגדיל ויכיר" הוא רק בנוגע לההמשך "אזי לא ילמוד תחלה כו' כמשנ"ת למעלה בנערים כו' כי זה שיכול אינו רשאי לעשות כן כו'".

9 בספר המדע לרמב"ם (ירושלים תשכ"ד) הובא מדפוס ספרד שלפני רנב "כשיגדיל".

10 ברכות מח, א ד"ה עד שיאכל. וראה בכל הבא לקמן שד"ח כללים מערכת ח' כלל ס. קובץ יגדיל

כדי לחנכו במצות". ועד"ז בלולב (הל' לולב פ"ז הי"ט) - "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצות"¹⁸.

ואף בזה צריך להבין, היאך שייך לומר חיוב על קטן אפילו מדרבנן, הא כיון¹⁹ שאינו בר דיעה²⁰, ובל' הש"ס (פסחים קטז, א)

וכן משמע מל' הרמב"ם בכמה מקומות¹⁷: (בהל' ציצית פ"ג ה"ט) - "ומד"ס שכל קטן שיודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות". בהל' ברכות (רפ"ה) - "הקטנים חייבין בברכת המזון מד"ס כדי לחנכן במצות". בהל' סוכה (רפ"ו) - "קטן שאינו צריך לאימו כו' חייב בסוכה מד"ס

(18) בכס"מ הל' חו"מ פ"ו ה"י כתב "וכן נראה דעת רבינו (כהרמב"ן) שלא כתב הכל חייבין באכילת מצה אפי' נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כזית מחנכים וכו' כלומר דחייבא אאבוא רמיא וכן כתב פ"א דהל' מגילה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים לקרותה".

פאורה במצה י"ל (בדוחק עכ"פ) דשונה כיון שמדובר ב"קטן שיכול לאכול פת" שזהו לפני שהגיע לחינוך - אבל חידוש גדול הוא לומר שמחנכים קודם שהגיע לחינוך!

וכן במגילה שהוא רק מדרבנן י"ל שבקטן החיוב הוא רק על האב עדמ"ש אדה"ז בסקפ"ו שם**.

וכן מש"כ בכס"מ בהל' ברכות פ"ה ה"ז - צ"ע, שהרי כתב הרמב"ם שם "וקטנים . . מזמנין לעצמן כו' קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו כו'".

ומש"כ הרמב"ם הל' תפלין פ"ד הי"ג "אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות" - י"ל (נוסף על הנ"ל הערה 17) כיון שבתפלין בפרט נוגע בגדר המצוה שלא יסח דעתו מהם (כמו שממשיך ברמב"ם שם באותה ההלכה), לכן לא הכניסו חכמים את הקטן בחיוב המצוה (וכן י"ל בשו"ע אדה"ז סי' לו ס"ג).

(19) וממילא מוכן דאין לומר ככמה דברים שחכמים החמירו יותר כיון שא"א להטיל עליו חיובים. וראה שד"ח שם ד"ה וכן מתבאר דכמו שאין סברא לומר דהתורה הטילה חיוב על הקטן כן גם בחינוך דרבנן. וראה ציונים לתורה (להר"י ענגעל) כלל יב שזוהי סברת רש"י.

(20) ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז. הל' קרבן פסח פ"ב ה"ד. וראה פרמ"ג פתיחה כוללת

כמותו" (כ"ה בדפוס א' דשו"ע, ובדפוסים שלנו ליתא חיבת "כמותו"). וראה בחקרי הלכות ח"א דמפרש באדה"ז עם חיבת "כמותו" כששה"ג כאן.

(17) וכן הוא לשון אדה"ז בסי' שמג ס"ג "חייב לשמוע כו' חייב בציצית כו'" (ע"ד לשון הרמב"ם דלקמן בפנים. אף שבסי' יז ס"ד כתב "אביו חייב לקנות לו טלית כו' אביו חייב להטיל ציצית" ולכאורה יש ללמוד יותר מדיוק לשונו בזה בסי' שמג שמדבר בהל' חינוך, משא"כ בסי' יז שהוא בדיני ציצית. גם י"ל שציצית שונה כיון שבכלל "אין אדם חייב לקנות טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית כו' (ורק) טוב ונכון כו'" - שו"ע שם ר"ס כד).

וכן בהל' סוכה סי' תר"מ ס"ג וד' כתב "חייב בסוכה". וכן משמע ממ"ש בסי' לט ס"א בנוגע לתפלין "וקטן אע"פ שמוזהר על הקשירה מד"ס לחנכו במצות כו'" (ומש"כ בחצ"ע"ג "וגם מד"ס אין האזהרה אלא על אביו" - הרי כתב "אין האזהרה אלא על אביו" כי האזהרה הטילו על אביו). ובסי' לו ס"ג: קטן כו' חייב אביו לקנות לו תפלין לחנכו במצות. ובפשטות י"ל דבציצית ותפלין החיוב לקנות ציצית ותפלין ולהטיל ציצית א"א להיות על הבן ורק על האב (אבל בשד"ח שם שתירוצן זה דוחק).

ובפ"י תעט סוס"ו: כיון שהקטן הוא פטור מכל המצות שבתורה ואינו חייב בהם אלא (מד"ס) כדי לחנכו במצות.

ואז"ל אין לדייק מ"שונות הנ"ל בכלל כיון שאינם שווים בכל מקום. ראה לשונו בסש"מ"ג סי' (ועוד). סתע"ב רסכ"ה. ועוד. וצ"ע. ואכ"מ.

והעיר משו"ע שלו סוס"ד במהד"ת ע"ד השייכות מן התורה כשנעשה בן י"ג ויום אחד.

(**) ע"פ פשטות הלשון בהחילוק שכתב שם.

ומש"כ בשוה"ג להערה 16 - הוא ע"פ פשטות הלשון בשו"ע שם בתחלתו (ש"מ"מ הוא חייב מדברי סופרים כמותו"). וצ"ע מהו עיקר כו'.

(*) והחילוק שכתב שם בין מגילה הלל וברכות ק"ש לברה"ז, בפשטות ה"ז הסברה שבהם הוי תרי דרבנן ובמצות ברה"ז דאורייתא הוי רק ע"ד חד דרבנן.

"חיובא דרודקי (בתמי)"?

לעשות סוכה, לעשות לולב²⁴, ועוד²⁵.

וענין זה (שמעין וגדר המצוה חל על דבר אחר שהוא הכרח בשביל המצוה), מצינו לא רק לענין פעולה אחרת, כנ"ל, אלא אף בנוגע להצטרפות אנשים בעניני תורה. וכהא דאמרו בדין ת"ת²⁶, ד"מי שא"א לו ללמוד כו' יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו לומד בעצמו"²⁷.

ועד"ז בנוגע לנשים, ובדומה לענין הכשר מצוה הנ"ל, כידוע דברי הר"ן (רפ"ב דקידושין), דאף שאשה אינה מצווה במצות פרי' ורבי', "מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותי". פירוש, דכיון שהבעל אינו יכול לקיים המצוה אלא ע"י האשה, גם בידה ישנה (מעין מן) המצוה.

ואף היכא שסיוע האשה במצות הבעל אינו הכרח בעצם קיום המצוה, אלא רק כסיוע לאפשריות שבידו לקיים המצוה, כבר הובא בפוסקים²⁸, דאף שהיא מצד עצמה אינה מחוייבת במצות ת"ת – אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שבר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על

ד

יארין בגדרי הכשר מצוה, ומסייע במצוה

ויש לבאר בזה, דהיא סברא כללית שמצינו לשיטת הרמב"ם²¹ בכמה מקומות, ובהקדם מה שכבר נת' כמ"פ²², בהא דמצינו בכמה עניינים שבמקום שחייבה תורה לעשות מצוה פלונית שקיומה תלוי בפעולה אחרת מקודם (וכיו"ב), אף הפעולה המוקדמת מקבלת מעין חשיבות וגדר המצוה עצמה. דכיון שפעולה זו הכרח היא בשביל המצוה שמבלעדה אין המצוה יכולה להתקיים, הוי כאילו יחד עם ציווי התורה על המצוה, ציותה התורה אף על פעולה זו.

ובכללות הוא גדר מכשירי מצוה, ובפרט לדעת ר"א (שבת קל, א) שדוחין את השבת (במקום שהמצוה עצמה דוחה את השבת) כמו המצוה בעצמה. ויותר מזה איתא בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג), דעל ההכנה והכשרה למצוות סוכה ולולב²³ וכיו"ב, מברכין ברכת המצוה: אקב"ו

24) עיין לעיל שם הערה 56 שגם להבבלי שאין מברכין ס"ל דהוי מצוה.

25) ועיין לעיל שם יתירה מזו בהולכת דם למזבח שנעשה עבודה.

26) שו"ע י"ד סמ"ו ס"א וברמ"א שם. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד.

27) משא"כ ההמשך שם "ויכול אדם להתנות עם חבריו שהוא יעסוק בתורה כו' ויחלוק עמו כו' – וזהו מפני שזהו תורתו של הלומד כו' וברשותו.

28) ה' ת"ת לאדה"ז ספ"א. מסוטה כא, א. רמ"א שם ס"ו.

לאו"ח ח"ב אות ג'. מנ"ח מצוה ה סק"ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ח' וראה צפע"נ ה' שבת פכ"ד הי"א. ה' אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1249.

21) ולשיטתי כללית דהרמב"ם והראב"ד, כדלקמן בהערות.

22) בהבא לקמן ראה לקו"ש ח"ז ע' 187 ואילך, וש"נ.

23) שרק בסוכה וציצית נאמר "תעשו", משא"כ בלולב וכו' ומ"מ מברכין – ראה לקו"ש שם.

משא"כ בעניינינו הוא למעלה מזה, כגון במצות חינוך, דהגדרת שייכות הקטן והשתתפותו במצות החינוך אינה (רק) שנאמר דהשייכות היא במה שאי אפשר למצות האב להתקיים בלא הקטן, אלא (אף) היא היא המצוה בעצמה – (שיחנך האב) שיעשה הבן מצוה זו. ולכך, אף לדעת התוס' והרמב"ם, י"ל דאף שמלתחילה הטילו רבנן חיוב חינוך רק על האב ולא על הבן³², מ"מ, כיון שמצות האב היא לחנך שהבן יקיים מצוה זו, חלה בדרך ממילא על הבן עצמו התחייבות בקיום מצוות אלו, אף הבן מיקרי מחוייב בדבר³³.

בסגנון אחר: כיון שהאב מחוייב לחנך את בנו לעשות המצוה, הנה אף שעשיית הבן את המצוה היא מצד (חיוב המוטל על) האב – מיהו הוי גדרה פעולת מצוה (בשלימות) ע"י הקטן מצד ציווי (ורק שהציווי הלזה שמצידו מקיים הקטן פעולת המצוה – על האב הוא), ולכך מיקרי הקטן מחוייב בדבר.

ולכך מוציא גדול (המחוייב רק מדרבנן). ועד"ז מצינו אף במצוות דאורייתא, כמשי"ת.

ידה". היינו, דכיון שלימוד תורה דבעלה ובנה ה' עתה על ידי סיוע האשה, מקבלת היא חלק בשכר מצות ת"ת²⁹.

ה

יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא הוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה

מיהו, בכל האופנים הנ"ל, אף במכשירי מצוה (וברכת המצוה לדעת הירושלמי), הא דקיום המצוה זקוק לפעולת הכשר מצוה או עשיית לולב וכיו"ב או לסיוע האשה בפרי' ורבי' – זהו רק מחמת שבמציאות ובפועל נעשתה המצוה ע"י הקדמת פעולה האחרת (ההכשר והסיוע וכו'), שמטעם זה נמשך על פעולה זו מעין מחשיבות וענין המצוה. מיהו אין בהם עצמם חלק ופרט מן המצוה והציווי.

ולכך אינם נעשים חלק ממצוה זו ממש, דהברכה היא לעשות לולב היינו שמברך על העשי' אבל אינו מברך "על נטילת לולב" כאילו היתה מצות הנטילה בעצמה (או פרט וחלק ממנה). ואף בדברי הר"ן שכ' ד"ש לה מצוה" סתם, אין אנו מוכרחין לפרש שהכוונה דוקא בגדר מצות פרי' ורבי'³⁰ דהאישי³¹.

לידע אותן כו' (הל' ת"ת שם) שזה שחייבות ללמוד הוא רק בכדי שידעו היאך לעשות המצוה שלהן ובכ"ז נעשה הלימוד ענין בפ"ע ולכן מברכות הן ברכות התורה (שו"ע אדה"ז סו"ס מז) – וראה לקו"ש שם.

(32) ראה שר"ח שם ד"ה עתה.

(33) וכמה נפק"מ בין דעה זו להרעה שהקטן מחוייב מלכתחילה.

(29) ראה בארוכה לקו"ש חיד"ע ע' 37 ואילך.

(30) ואפילו את"ל שזהו בגדר מצות פרי' – הרי האישי והאשה הפכים הם בזה: האשה קרקע עולם (סנהדרין עד, ב) ובאישי – אין קישוי אלא לדעת (יבמות נג, סע"ב).

(31) ראה לקו"ש שם ע' 2-41 והערה 43. ולהעיר מזה שנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן

אשתו, אף שמחתה נחשבת בגדר מצוה, ועד שנקט ע"ז הש"ס בלשון "דמחייבא . בשמחה" ³⁸ (ודלא ככפרי' ורבי' שלשון הר"ן הוא "יש לה מצוה") ³⁹.

וע"פ הנ"ל יש לבאר ע"ל דרך זה בנוגע לחיוב ת"ת על הקטן, וכביאור הצ"צ בדעת הרמב"ם הנ"ל (ס"ב): "כיון דת"ת לא דמי לשאר מצות דבשאר מצות אין האב מחוייב לחנך בנו מדאורייתא אלא מד"ס אבל בת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמוד את בנו כו' א"כ שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא". - דיש לומר הפירוש בדבריו, דכיון שישנו חיוב דאורייתא (מצד האב) על מעשה הלימוד דהקטן, הוי לימודו בגדר חיוב. ולכך, כשלא למדו

38 וי"ל דגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אולי דבהל' חגיגה (פ"א סה"א) כתב הרמב"ם "ונשים חייבות במצוה זו" והראב"ד כתב "לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה". ובלח"מ (וראה כס"מ) שם, דהרמב"ם לא ס"ל כרש"י אלא כפי' התוס' וכאביי, והראב"ד טעמו "דכיון דאין החיוב על האשה אלא על הבעל לא הי' לו לומר ונשים חייבות במצוה זו". ועפ"ז רש"י ותוס' וכן הרמב"ם והראב"ד (ראה לעיל הערה 15) לשיטתייהו אולי במצות חינוך אם ע"י זה שהוא בגדר המצוה - נעשה מחוייב בדבר.

39 עוד דוגמא לנדר"ד "ברכת כהנים", שגדר המצוה הוא כשהנים מברכים לישראל. ועפ"ז תובן דעת החרדים (מ"ע כו' התלויות בפה כו' לקיימם בכל יום פ"ד אות יח) וההפלאה (כתובות כד, ב ברש"י ד"ה דאיסור עשה) הובא בשע"ת אור"ח סקכ"ח סק"ב שיש מצות עשה על הישראל שיתברך. ובהפלאה שם: וכן מצינו בכל מקום אע"ג דבתורה אינו מפורש הציווי אלא על העושה, המצוה על שניהם, כגון ביבם יבמה יבא עלי' והמצות עשה גם עלי' כו' (ולא הביא דברי הר"ן הנ"ל בפו"ר, כי האשה במצות יבום היא יותר מאשר בפו"ר).

ביא דוגמא לזה מדין שמחת יו"ט באשה לשיטת התוס'

ודוגמא להנ"ל מצינו במצוות דאורייתא ³⁴, בחיוב שמחה ברגל - דלאביי ³⁵ "אשה בעלה משמחה". ופרש"י ³⁶: בכבל בכגדי צבעונין כו'. והק' ע"ז התוס' ³⁷ מהא דאמרו בחגיגה: איזהו קטן (דפטור מראי') כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, ובגמרא (חגיגה ו, רע"א) פריך "עד הכא מאן אתי' ומשני עד הכא דמחייבא אימי' בשמחה (אייתתי' וכו'), משמע שזקוקה לעלות משום שלמי שמחה. ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עלי' וכו' והא דקאמר בחגיגה דמחייבה אמי' משום בעלה ולא משום היא".

חינוך לשיטת התוס', דאף שעל האשה מצ"ע ליתא לחיוב שמחה (דשלמי שמחה), מיהו כיון שמצוה על הבעל לשמח את

34 עוד דוגמא - לדעת (שו"ת) מהר"ק סקכ"ו: ואע"ג דלוח בריבית פסול לעדות אע"ג שאין לוקח ממון שאין שלו נראה לע"ד דכיון שעבירת לקיחת הממון דמלו' על יד הלוי נעשית וא"א מבלעדו חשיב עד חמס. והיינו דמשני תלמודא מלוה הבאה בריבית כל' שהלואת הריב"ב נעשית ע"י המלוה והלוה וא"א לה זולתה.

ובשו"ע אדה"ז ריש הל' רבית - שהוא מפני חומר העון, וי"ל שזהו טעם על הבא שם תיכף א"א"ז שיש אזהרה מיוחדת ללוה - אבל מסגנון הל' משמע דקאי גם על לפניו. - וראה בהמצוין במ"מ שם.

35 ר"ה ו, סע"ב. קדושין לד, ב.

36 ר"ה שם. וראה פרש"י קדושין שם.

37 ר"ה שם ד"ה אשה (ועוד קושיות). וראה גם ד"ה הנ"ל קדושין שם.

אביו נשאר כאן חיוב מצד תורה.⁴⁰

ב

יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון

וי"ל דע"ל דרך הנ"ל הוא גם ביאור התירוץ דמהר"י קורקוס על הרמב"ם לענין קרבן פסח [אם שחטו עליו בראשון פטור] - "כיון דרחמנא רביי לקטן"⁴¹ שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני".

40 ראה לקו"ש ח"א ע' 44 ואילך במצות פדיון הבן ומילה. ובשוה"ג להערה 19 שם הטעם שלא אמרין כן גם בפדה"ב ומילה (כבת"ת).

וע"פ ביאור הנ"ל בפנים יש להעיר במש"כ הצ"צ החילוק דת"ת לשאר מצות שבהם מחויב מד"ס משא"כ בת"ת שמחויב האב מדאורייתא וא"כ שמא על הקטן יש חיוב - מהשקו"ט הידועה האם דרבנן חל על החפצא (ראה צפע"נ כללים בערכו. אתון דאורייתא כלל יוד. ובכ"מ).

41 לכאורה י"ל מעין זה במצות ראי' שמלשון הרמב"ם במ"ע נג משמע שהחיוב לעלות "עם כל בן זכר שיש לו שאפשר לו להלך לברו" הוא מדאורייתא, וכ"מ ברמב"ם הל' חגיגה פ"ב ה"ג - שלא כתב שהוא מד"ס כמ"ש בהל' ציצית ברכות סוכה ולולב (אבל ראה לח"מ וקרית ספר שם). וכן מפורש בפיה"מ להרמב"ם חלה פ"ד מ"א (וראה טו"א חגיגה ו), א סוף קטע המתחיל פיסקא) דמירושלמי חגיגה פ"א ה"א משמע דקטן (דב"ש ו) ב"ה חייב מה"ת. וראה העמק שאלה לשאלות שאילתא קלו סק"ב דלהרמב"ם הוא גם לקרבן).

כי מכיון שנאמר "כל זכור"ן הרי התורה רבי לקטן, א"כ נכללו במצוה מדאורייתא. ועפ"ז מובן מה שהביא הכתוב ד"כל זכור"ן אף שבבבלי כתב דקרא אסמכתא בעלמא.

ועפ"ז חידוש הוא לכאורה דיש מה"ת חיוב "כדי לחנכו במצות" וראה העמק שאלה שם. ואכ"מ.

די"ל בביאור כוונתו, בהקדם מה שביאר הגאון מרוגצוב⁴² בדין הרמב"ם ד"אם שחטו עליו בראשון פטור", דמירי דוקא בשמנה האב את הקטן על הקרבן כאחד מבני חבורה, שאז פטור הוא מן השני. אבל אם שחיתת הקרבן היתה באופן שהקטן נכלל בתור "שה (ל)בית אבות" (אפילו את"ל דשה לבית אבות דאורייתא הוא), מחוייב הקטן בשני. וטעם הדבר, דמה שהקטן רשאי לאכול מדין "שה לבית אבות" הוא מהיותו בטל אל האב, ולא בתור גברא בפ"ע, ולכך קטן זה בתורת גברא בפ"ע לא הי' במצות קרבן פסח⁴³. ודוקא היכא שהאב מנה את בנו על פסחו, נשחט הקרבן (גם) עבור הבן עצמו, ואז פטור הוא בשני.

ועפ"ז מובן שהסברה בדין זה היא ע"ד המבואר לעיל⁴⁴, דכיון שאמרה תורה שהקטן יכול להיות מן המנויים על הקרבן (היינו בתור גברא בפ"ע), דמצד מצות התורה (על האב) הוי הקטן בגדר מצות קרבן פסח⁴⁵, לכן בשחטו עליו בראשון פטור בשני.

42 צפע"נ הל' תרומות פ"ב הי"ב (מג, סע"ב סי' יוד) "דגבי פסח ברמב"ם . . מירי שכבר הגיע לי"ג שנה רק לא נגמרו ב' שערות השיעור שלו אז ולכן אם בפ"ש כבר נגמר י"ל דהוה גדול דמפ"ע ולכן א"צ". ועיי"ש מה שמביא מפסחים צב, ב למ"ד דרך רחוקה רחמנא פטרי' ומ"מ אם עשה פסח יצא כו'.

43 להעיר מלשון אדה"ז בשו"ע הל' שבת ססמ"ג ס"ח. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.

44 ביאור דברי הרמב"ם ביסוד הנ"ל מובן גם ע"פ שאר מפרשי הרמב"ם. אבל יומתק ושייך יותר לנדר"ד - ע"פ הצפע"נ. וראה לקו"ש שם.

45 ועד"ז (ויתירה מזו) י"ל במצות הקהל, בנוגע להטף. נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 363 ואילך.

אחד אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כו' כשאר חייבי לאווין. פירוש, דלגבה הויא הביאה בגדר חייבי לאווין, משא"כ לגבי האישי⁴⁹.

ויש לומר דבזה היא ההסברה במ"ש הה"מ "מפני שהוא סובר שהכל תלוי בה כו", ר"ל, דבגמרא אמרו "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן, מנלן, אמר רבא דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, מכדי עד הכא באיש קא מישתעי קרא נכתוב והביא את אשמו לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהי' אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהי' ולבסוף כתב והביא את אשמו לה', ה"ק אם בקורת תהי' היא והביא את אשמו לה' ואם לא תהי' בקורת לא יביא הוא את אשמו".

ולמד הרמב"ם דאי"ז רק בגדר "סימין" מה שתלתה תורה קרבנו בעונשה, אלא הוא כעין טעם וסיבה, ד"והביא את אשמו לה' גו' וכפר עליו גו'" הוי תוצאה ממה שגרם והביא לבקורת תהי' (שהביא את האשה לידי חיוב מלקות).

ולכך שייך הדבר אף בקטן, דדוקא בשאר עריות שהאיסור והחיוב על הבעל והנבעלת בכל אחד מצד עצמו, אי אפשר להטיל על קטן שום חיובים ועונשים (אף לא חיוב שהוא מצד כפרה) ואי אפשר לו אף להגרר בהחיוב שישנו על השני, דפעולת הבעל הוי מציאות (דאיסור, וחיוב) בפ"ע. משא"כ בשפחה חרופה,

ה

יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהכא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא – אף לו יש חלק בזה

ע"פ הנ"ל אפשר לומר כעין זה בקטן "בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן", שמאחר שע"י ביאתו נעשה כאן חיוב (מלקות) שהוא מן התורה (על השפחה חרופה), ופעולתו היא פעולה המביאה לחיוב מלקות – נעשתה פעולה זו בחשיבות ותוקף מן התורה בנוגע להפועל ו"מביא קרבן", היינו דבעי כפרה⁴⁶.

והטעם בזה (לחלק בין איסור שפחה חרופה ושאר עריות, היכא שהקטן פטור לגמרי⁴⁷), יש לומר שהוא מחמת חילוק הכללי בין איסור שפחה חרופה לשאר עריות, ובלשון הרמב"ם⁴⁸ "ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות אסורות שבתורה שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהי', והוא חייב קרבן אשם שנאמר והביא את אשמו אחד שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם". דמלשון זה משמע דמה שנשתנה העונש הוי ראי' לומר דעצם (איסור) "ביאת שפחה זו משונה".

וכן המשיך הרמב"ם, "הבא עלי' ביאות הרבה בין בודון בין בשגגה מביא אשם

46 עייג"כ יד המלך לרמב"ם שם. וראה שד"ח כללים מערכת קו"ף כלל נב.

47 כריתות שם. רמב"ם ה"ל איסור"ב פ"א הי"ג ואילך.

48 שם פ"ג הי"ד.

49 ראה צפע"נ ה"ל איסור"ב שם. ושם, שלדעת הרמב"ם "החיוב הוא רק בה ולא בו".

מביא⁵³ קרבן⁵⁴.

א"א שבוה מבואר הטעם שגם "בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן", כיון שכל גדר חיוב קרבן דהאיש בשפחה חרופה בא מצד שנעשה כאן מעשה שהיא חייבת מלקות ע"ז.

וכן משמע שמפרש בקרית ספר הל' איסור"ב שם שכתב "בן ט' שנים ויום א' שביאתו ביאה הבא על שפחה חרופה הוא מביא קרבן כיון שהיא לוקה דכל שהיא לוקה הוא קרבן כדילפינן כו". וראה דבריו בהל' שגגות שם.

53 וע"פ הכנ"ל ובהערה שלפנ"ז משמע שזה "שאינו מביא (קרבן) עד שיגדיל ויהי בן דעת" הוא לא לפי שרק אז נעשה עליו חיוב קרבן, אלא כפשטות הלשון (שהחיוב עליו תיכף אלא שאינו מביא עד שיגדיל. והטעם כיון "דברקבנות כתיב רצון וכתוב רצונכם תזבחוהו" (מגדול עוז הל' איסור"ב שם) או "משום שצריך שיקדיש הקרבן וזה רק במופלא סמוך לאיש" (צפע"נ השלמה ו, ד. וכ"פ בכס"מ ברמב"ם הל' ק"פ פ"ב ה"ד).

54 ראה רמב"ם הל' פסוהמ"ק ספ"ג דס"ל שגם אם "מהלך במקום שאינו צריך ה"ז הולכה והמחשבה פוסלת בה", והראב"ד פליג ע"ז. וע"פ ביאור הצפע"נ בגדר הולכה (ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. מהד"ת נא, ג. וראה לקו"ש ח"ד שם ע' 39. וש"נ. לקו"ש ח"ז ע' 188) דדבר המוכרח נעשה גם בזה חשיבות בפ"ע כו', י"ל שגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אזלי, שגם בדבר שאינו מוכרח בעצם, ורק בפועל בנדו"ז הי' פעולה זו הכנה והכשרה לפעולה אחרת (ההולכה לפני הזריקה) גם בה נעשה גדר מצוה. ועד"ז בנדו"ד בשפחה חרופה. ועד"ז דעת הרמב"ם בקרבן פסח על הקטן (אלא שבהולכה נעשה עבודה בפ"ע כנ"ל).

"הכל תלוי בה"⁵⁰, דחיוב אשם על האיש הוא רק מחמת שמעשהו הוא הסיבה והגורם לחיוב האשה, ובזה אף קטן (נגרר ו) נכלל (ע"ד הנ"ל, שמצד מצוה שעל האב ללמוד תורה עם בנו או לחנכו, מיקרי הקטן מחוייב בדבר - וה"ה הכא), דכיון שמעשה הקטן הוי ע"פ תורה מעשה⁵¹ המביא עלי' חיוב מלקות, לכך⁵² "הוא

50 עפנה"ל (בחילוק ביאת שפחה חרופה לעריות) אולי יש לבאר גם זה שבעריות חייב אחד המערה ואחד הגומר וחייב בין בדרכה בין שלא כדרכה ועוד, משא"כ בשפחה חרופה פטור עד שיגמור ביאתו ופטור שלא כדרכה וחייב רק כשהוא ברצונה ועוד (רמב"ם הל' איסור"ב פ"א ה"י. פ"ג הט"ו. וש"נ) - כי מכיון שכל האיסור תלוי רק בה - צ"ל הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה, משא"כ שאר עריות.

51 להעיר גם ממהרי"ק דלעיל הערה 34.

52 וי"ל שהרמב"ם רמזו בזה שמסיים בהלכה זו דוקא "שאינן האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר בקורת תהי' והביא את אשמו" - דלכאורה אינו נוגע להלכה זו.

בפשטות קאי ע"ז שכתב "והוא שתהי' גדולה ובעולה וברצונה כמו שביארנו", והטעם לזה כיון "שאינן האיש חייב קרבן כו". אבל זה אינו מספיק, כי לכאורה פשיטא היא, שהרי כבר כתב לעיל (הט"ו) שצ"ל "גדולה הבעולה המזידה וברצונה".*

* ודוחק גדול לומר שהי' קס"ד שכשם שדיון זה שונה שהקטן חייב קרבן, כן הי' אפ"ל שהיא חייבת מלקות גם אם היא קטנה, כי (נוסף ע"ז שנדיון קשה במ"ש בעולה וברצונה, הרי) אין עונש מלקות לקטנה.

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

מעלת השלום בקרב צוות מוסדות החינוך

ואם ירצו באמת לקרב הלבבות זה לזה, שיהי' השלום שורר ביניהם
הרי בטח ימצאו הדרך לזה, וכמים הפנים אל הפנים וכו'

"דידן נצה" – לא בכל מצב

למותר לבאר המפורט והמבואר בארוכה כרו"ל בגודל מעלת השלום ואשר אין כלי
המחזיק על ברכה אלא השלום, שרק באופן כזה מתאימים לרצון נשיאנו הק' זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע שמסרו נפשם על הענין דאהבת ישראל ואשר הנהגה ברוחם זה ממשיכה
תוספת ברכה והצלחה בהפעולות...

ובודאי כשיראו שאר המנהלים המורים והמורות שהוא מצדו אחז במדת הוויתור
ואינו מקפיד על הענין דקבלו דעתי דוקא, ובלבד שיהי' תועלת להענינים אשר לפעמים
צריך לנקוט בזה גם בהדרך ד"עת לעשות לה' – הנה אז – הפרו תורתך", הרי תקותי
חזקה שע"י הנהגה זו יתרבה השלום במחנם ובמילא תתרבה גם כן ההצלחה בהפעולות,
מובן שלפעמים ע"י הוויתור גורמים לשעה חלישות באיזה פרטים, אבל כנ"ל ב"עת
לעשות" גם הפסק זמני זה גורם לשכר גדול ביותר.

מובן שאי אפשר לקבוע בזה מסמרות, כי התנאים משתנים לפי המקומות והאישים,

ולא באתי בזה אלא בהערה כללית אשר מוכרח הדבר שהמשתתפים בעבודה אחת, יעבדו בזה מתוך רצון הטוב ולא מתוך הכרח או כפורע חוב בעלמא בשביל המשכורת... ומי שדעתו רחבה הרי ל[ן] בנקל יותר, לא להכנס בענינים של דידן נצח דוקא כלל וכלל וגם להביא בחשבון שלפעמים ההפסד הנגרם ע"י וויתור יוצא בשכרו.

(אגרות קודש חלק ח' עמ' ריח)

אם ירצו בשלום באמת – ימצאו את הדרך

בעתו קבלתי מכתבו, וכמובן אשר בריחוק מקום אי אפשר להכנס בגוף הענין והחילוקי דיעות שביניהם. ואין צריך לומר שהענין גרם לי צער רב.

מה שברור ומוכרח הוא שיהי' שלום בין כל אלה המעונינים ועוסקים בהחזקת היהדות והפצתה במחנם ובפרט בשטח החינוך על טהרת הקודש. ואם ירצו באמת לקרב הלבבות זל"ז שיהי' השלום שורר ביניהם, הרי בטח ימצאו הדרך לזה, וכמים הפנים אל הפנים כו', ואז יתן השם יתברך ויתעלה – שהשלום שלו ועושה שלום במרומיו ולא מצא כלי מחזיק ברכה אלא השלום – את ברכתו שלום, וישפיע ברכה והצלחה ממרומיו שיצליחו בעבודתם בקדש, וביחוד בשטח החינוך הכשר. וכיון שדבר זה נוגע לחינוכם וגורלם של כו"כ מבני ובנות ישראל, כדאית כל יגיעה והשתדלות בזה.

(אגרות קודש חלק ט"ז עמ' שכא)

עבודה משותפת ומסודרת

ולכללות תוכן מכתבו זה והקודמו . . חונן מהשגחה העליונה בכשרונות טובים וגם נעלים, ביחד עם מרץ המתאים להוציאם מן הכח אל הפועל. כוונתי – בשטח ההוראה, בארגון ענינים ובעסקנות צבורית. אלא ששתי נקודות המפריעות לו לנצל ככ"ף הדרוש וככ"ף האפשרי בהן (שמאיזה סיבה שתהי', אינו רוצה לשנותן, ובמילא נראה לו שגם אינו יכול):

[הא'] שיתוף פעולה עם אחרים (ז.א. כשותפים, ששניהם מעונינים אך ורק בטובת הענין, ומוכרחים מפני זה לוותר על כו"כ ענינים, וד"ל). והב' שהמרץ – פרגי"ף בטבע כמה בני אדם – מפריעו במדה ידועה לעשות ענינים בסדר מסודר ומתוכנן. [דא"ג – שגם לזה מועיל שיתוף פעולה עם אחרים, שהרי השני אין המרץ של הראשון מבלבלו לעריכת תכנית וחשבון בעוד מועד].

למרות שתי נקודות האמורות, הנה הכשרונות שלו והמעלות – המנויות לפני זה, מפריעות בהרחבה את שתי נקודות האמורות, אף שאין הן בטלות לגמרי. וכאשר בטח נוכח בהעבר, זאת אומרת בהסך-הכל שהיה טוב, ובטוב לא רק בדוחק, אלא הרבה יותר מזה, אף שהיו מגרעות, כנ"ל.

לקראת שבת

כז

בסיכום האמור: מוכרח וגם טוב, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, שימשיך בענייניו ב . . בפרט, אלא שישתדל כפי האפשרי - באם לא לבטל כליל שתי הנקודות הנ"ל, עכ"פ למעט בהן.

. . בידעי תכונות נפשו, יש מקום לומר שהתגובה הראשונה בקרא[ן] מכתבי תהי' לא בכוונתי להשתדל בהוספת פעולה, כי אם התנועה, בסגנון חז"ל, דמה לי ולצרה הזאת. או מה שג"כ לא רצוי במדה גדולה - נפילת רוח. ולכן חוזר הנני הכתוב בשורות הראשונות דמכתבי זה, שחונן במרץ יוצא-מן-הכלל ובכשרונות נעלים ויכול וטוב בגשמיות ורוחניות וצריך ומוכרח שינצלם במילואם דוקא . . פעולות, ולא רק מחשבות, ולא שקו"ט וטענות ומענות באסיפות שהמסקנא שלהן "שב ואל תעשה עדיף, ואני את נפשי הצלתי, שהרי גליתי חוות דעת שלי", כי אם פעולות ממשיות ופעולות בהרחבה כהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר...

ויהי רצון שיקרא וישמע ("דערהערין") מכתבי זה כתוכנו האמיתי וכוונתו - שיפעול הגבחה רוח בגו"ר ויוסיף בפעולות מתוך שמחה וטוב לבב.

(אגרות קודש חלק כ' עמ' ריד)

הרבני החסידות

שיחות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
 ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

ד' יסודות בתורת הבעש"ט הק'

אנחתו של יהודי על צערו של הזולת – משברת כל מחיצות הברזל של המקטרגים.
 שמחתו וברכתו של יהודי השמח בשמחתו של הזולת ומברך אותו – מקובלת לפני
 הקב"ה כתפילתו של רבי ישמעאל כהן גדול בקודש הקדשים

יסודות תורת הבעש"ט – בתורה, בעולם ובישראל

[בגליון הקודם הובא סיפור מופת כיצד הבעש"ט ריפא את אשת ר' שלמה, שהלך בדרך הבעש"ט הק'.
 לאחר המופת ביאר תלמיד זה לאביו, אדיר הגאונים, ד' יסודות בתורת הבעש"ט, כדלקמן:]

א. **הבנת התורה.** התורה כולה שמותיו של הקב"ה¹. וכשם שענין ה"שם" הוא רק ידיעה ולא השגה מוחלטת, כך התורה, גם ההלכות המבוארות לפנינו, אינן אלא ידיעה ולא השגה מוחלטת, להיות שלפנימיותה איו סוף.

ב. **השגחה פרטית.** לא זו בלבד שהיא על כל נברא בפרט ובפרטי פרטיות, אשר הקב"ה מוציא רוח מאוצרותיו לגלגל את הקש והתבן, שבכל זה יש כוונה מיוחדת; הנה לבד זאת הכוונה היא חיות הנברא במעלתו לבד החיות – שהוא מקיימו בלבד.

ג. **מעלת ישראל.** גם איש פשוט שבישראל, נעלה הוא בעצם מהות מעלתו כמו גאון הגאונים ממש. כתיב "בנים אתם לה' אלקיכם" וכתוב "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק" – שהיה דמות דיוקנו של הבן כדמות דיוקנו של האב. וזהו "בנים אתם לה' אלקיכם" – שדמות דיוקנם של הבנים – ישראל – רחמנים, ביישנים, גומלי חסדים, כדמות דיוקנו כביכול של אביהם – הקב"ה – רחום וחנון ומרבה לסלוח

1) הרמב"ן בהקדמתו לפי' על התורה. זח"ג פז, א. ובכ"מ.

לשבים. מה הוא יתברך נצחי ותורתו ומצוותיו נצחיות, כן עמו ונחלתו נצחיים. והקטן שבישראל, מעטיר עטרת תפארת לגדול ה' ומהולל מאד.

בין "מדות טובות" ל"אהבת ישראל"

ד. אהבת ישראל. מדת אהבת ישראל לפי שיטת הבעל-שם-טוב ותורתו היא לא רק מצד מדת הטוב והחסד, אשר כל אחד מישראל צריך לעבוד עם עצמו לגרש את המדות הרעות של גאווה ושקר ושנאה והדומה, ולהקנות בעצמו את המדות הטובות של יראת שמים, אהבת התורה, חיבת המצוות, ענווה, אמת ואהבת הבריות והדומה, אשר כל זה נכלל בשלש המעלות הכוללות שמנו רז"ל רחמנים ביישנים וגומלי חסדים.

ויספר ר' שלמה לאביו פירוש הבעל-שם-טוב במאמר רז"ל "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים". רחמנים - שבני ישראל מרחמים על הנשמה שירדה מרום מעלתה בעמדה לפני ה' בגן ה', וירדה בסתר המדרגות להתלבש בגוף אשר מעפר יסודו וסופו לעפר. ביישנים - שהם מתביישים מנר אלקים אשר על ראשם ומטיבים מעשיהם בקיום המצוות. גומלי חסדים - דנשמת אדם העליון אשר על דמות הכסא תלמדם להעלות את גופם וכל צרכיו, נוסף על חלקם בעולם, כפי גזירת ההשגחה העליונה במקום וזמן, לזככם ולהאירם באור תורה ועבודה].

- והנה כל זה הוא קנין המדות הטובות מצד עצמו. אמנם ענין אהבת ישראל הוא ענין נפלא מזה באין ערוך.

ויספר ר' שלמה מאמר הבעל-שם-טוב באחת משיחותיו הקדושות:

הנני מעיד עלי שמים וארץ, אשר במשפט הקשה שהיה על איש אחד בבית דין של מעלה, איש פשוט שלא ידע רק להתפלל ולומר תהלים, והיה מופלא באהבת ישראל בכל כוחות נפשו: במחשבה - שחשב תמיד באהבת ישראל, בדיבור - שהיה מדבר באהבת ישראל, ובמעשה - שהיה מהנה לכל אחד מישראל כפי כוחו, הצטער בצערו של כל אחד מישראל, בין איש ובין אשה, ושמח בשמחתו - ופסקו בבית דין של מעלה חלקו בגן עדן, בין הצדיקים הגאונים שאמרו רז"ל שהם אוהבי ישראל.

אנחתו של יהודי על צערו של הזולת - משברת כל מחיצות הברזל של המקטרגים. שמחתו וברכתו של יהודי השמח בשמחתו של הזולת ומברך אותו - מקובלת לפני הקב"ה כתפילתו של רבי ישמעאל כהן גדול בקודש הקדשים.

כשמוע הגאון הישיש רבי אורי נתן נטע מבנו אודות הבעל-שם-טוב ושיטתו, ולהיותו תמים באמת - התבונן בזה כל היום וכל הלילה, ובבוקר הלך אל הבעל-שם-טוב ויספר לו את אשר שמע מבנו אודות שיטתו. ויסיים שהוא רוצה להתקשר אליו...